

УДК 811.161.2'282.2

БОЙКІВСЬКО-НАДДНІСТРЯНСЬКЕ ДІАЛЕКТНЕ СУМІЖЖЯ (ФОНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ)

Оксана Костів

Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови імені професора Івана Ковалика,
бул. Університетська 1/343, 79602 Львів, Україна,
тел.: (80 322) 239 47 17
e-mail okkostiv@gmail.com

Досліджено фонетичні особливості бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя. Особливу увагу приділено проблемі взаємопроникнення діалектних рис, виявленню ознак статики та динаміки. Дослідження проведено на матеріалах записів діалектного мовлення сіл Новий Кропивник та Рибник Дрогобицького району Львівської області. На межі бойківських і наддністрянських говірок існує зона вібрацій та відбувається тривалий процес, унаслідок якого відбувається поширення ареалів Наддністрянщини. Північна межа бойківських говірок зменшується під впливом наддністрянських діалектних ареалів.

Ключові слова: лінгвогеографія, діасистема говірка, фонетична риса, діалектне суміжжя.

DOI <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2108.68.8960>

Постановка проблеми. Територія міждіалектного суміжжя належить до ареалів, які викликають особливе зацікавлення лінгвогеографів. Адже ареал міждіалектного контактування (змішаності, перехідності, вібрацій) свідчить про динамічність мови, активне взаємопроникнення діалектних рис сусідніх говірок. Найбільше зацікавлення викликає проблема діалектної стійкості та рухомості рис різних мовних рівнів.

Актуальність дослідження полягає у виявленні ступеня динамічності рис фонетичного рівня на території бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя, а також в окресленні північної межі Бойківщини. Матеріалами до статті слугували записи діалектного матеріалу, які зробили студенти II курсу філологічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка у с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району Львівської області в липні 2017 року. Саме ці населені пункти розташовані на території бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя, тобто північного кордону бойківського ареалу. Для діасистеми цих говірок характерна взаємодія рис, властивих бойківському та наддністрянському ареалам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Деякі зауваги щодо території бойківсько-наддністрянського суміжжя. Діалектні межі Бойківщини у період ХХ-ХХІ століття визначали неоднаково, що ілюструє динамічні явища ареалу, взаємодію в системах межових говірок, бо досліджувана територія – ареал активної взаємодії, впливу наддністрянських діалектних рис на територію Бойківщини.

На карті І. Зілинського [9] найбільш наочно проілюстровано такі взаємовпливи: смуга перехідних говірок займає більшість території бойківських говірок. На цьому наголошувала Л. Коць-Григорчук, аналізуючи діалектні проблеми бойківських говірок і стверджуючи, що діалектна Наддністрянщина окремими рисами поглинає Бойківщину: “Різниці в розташуванні на карті латеральних ізоглос створюють картину перехідності чи змішаності говірок на околицях говору, а смуга таких говірок в сумі займає біля половини його території” [17 : 104, 106].

Я. Рудницький дослідив територію бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя на основі фонетичної системи говірки села Стара Ропа Старосамбірського району, зробивши висновок про належність цієї діасистеми до перехідних говірок, а північну межу бойківських говірок окреслив на південь від с. Старої Ропи. [22 : 9-14]. За матеріалами II тому АУМ, говірка с. Стара Ропа на синхронному зразі належить до території наддністрянських говірок.

Я. Пура, досліджуючи говірки західної частини Дрогобиччини, визначав ареал бойківських говірок (на основі фонетичні особливостей), у Підбузькому (південно-східна частина), Старосамбірському (південно-західна частина) і Стрілківському районах. Ізоглоси цих та інших особливостей в основному збігаються, створюють тим самим досить виразну межу бойківського говору; вона проходить приблизно через такі пункти: Стара Сіль, Стрілбище, Велика Лінина, Тершів, Бусовисько, Лужок Горішній, Топільниця, Тур'я, Свидник, Ластівки, Кропивник Старий, Рибник, Довге [19 : 14-15]. Як свідчить АУМ, автор межу бойківських говірок зменшував, збільшуючи ареал поширення наддністрянського говору, хоча діасистеми сіл Новий Кропивник та Рибник відносив до ареалу бойківських говірок, беручи за основу типові фонетичні риси – відсутність переголосу, звуження вимови [ê], збереження *ы та *і, м'якість [r'] у суфіксі [ar'], зміна [n] на [й] у суфіксі [-n'k'].

М. Лесів, аналізуючи діалектну межу між наддністрянськими та бойківськими говірками (у напрямі на південний схід від м. Хирів), наводить думку К. Кисілевського: на південному заході наддністрянський діалект сусідує з бойківським говором на підгір'ї, через Небилів, на південь від Рожнітова, Лоп'янку, Велдіж, Кальну, Поляниці, вздовж східного берега ріки Суکіль, через Волоське Село коло Болехова, через Долголуку, Улично, Опаку, Підбуж, Блажів, на південь і захід від Дрогобича та Самбора в напрямі Хирова й Добромуля [10 : 19].

У дослідженні Ф. Жилка північна межа бойківських говірок, тобто зона бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя проходить по лінії: Хирів – на південь від Самбора – Трускавець – Болехів – Долина, а вздовж межі знаходиться і розрізне пасмо різних інноваційних ізоглос, яке відокремлює наддністрянські говірки від бойківських, котрі зберігають давніші особливості [5 : 207]. Ще раніше, у 1958 році, Ф. Жилко так визначав ареал бойківських говірок: “Бойківські говірки знаходяться на північних узбіччях Карпат, на південь від умовної лінії, що проходить верхів'ям річки Дністер, трохи на південь від м. Самбора, приблизно через Борислав – Болехів до річки Лімниці на сході; західна межа проходить по ріці Ославі (в Польщі); південна межа йде лінією Карпатського хребта” [4 : 125]. Тобто, умовні межі, незважаючи на відмінності в опорних точках, збігаються.

Д. Бандрівський, аналізуючи говірки Підбузького району Дрогобиччини, виділяє територію перехідних говірок, відзначаючи вплив наддністрянського ареалу на мовлення молодшого покоління [2].

I. Матвіяс визначає межу між бойківськими та наддністриянськими говірками, використовуючи матеріали Атласу української мови: „Межа між наддністриянським і бойківським говором проходить трохи на південь від лінії між містами: Добромиль – Старий Самбір – Борислав – Болехів – Надвірна” [18 : 75].

У вступі до АУМ заначено: „Сучасні ізоглоси, які визначають традиційний ареал бойківського говору, істотно відрізняються від тих, що їх визначали дослідники у тридцяті роки, хоч Бойківщина як етнографічна і мовна одиниця існує і сьогодні” [1 : 8]. Ця теза підтверджує динамічні риси в ареалі наддністриянсько-бойківського діалектного суміжжя, адже загальновідомо, що саме говірки Наддністриянщини є досить впливовими щодо бойківських говірок. Недаремно в сучасній лінгвогеографії більш доцільно вживати термін бойківські говірки. Поняття “говір” змагає до більшої одностаєйності, якої на сучасному синхронному етапі позбавлені бойківські говірки. Це зазначено також у працях Я. Закревської [6] та Л. Коць-Григорчук [17 : 105].

Л. Коць-Григорчук аналізує діалектні проблеми Бойківщини, відзначала, що явища і тенденції різних рис неоднаково реалізуються у діалектному просторі і визначила на території бойківського ареалу чотири групи говірок – західну, східну, центральну та верховинську. “На території Бойківщини по-різному виявляють ознаки змішаності, перехідності й самодостатності говірок та їх груп, але немає виразних меж єдиного бойківського говору, відсутнє єдине для бойківських говірок спільне ядро, яке могло б цей говір організувати в окрему діалектну структуру, хоч і не позбавлена діалектна Бойківщина на всій своїй площі власної динаміки мовотворення.” [17 : 109; 16 : 109]. Отже, серед говірок південно-західного наріччя саме бойківські говірки вирізняються найбільшою строкатістю, зумовленої впливом сусідніх ареалів – надсянських, закарпатських, лемківських та наддністриянських. Останні у плані впливів на різних мовних рівнях є найбільш агресивними.

Впливовість наддністриянських говірок пояснюється й тим, що саме Наддністриянщину можна вважати досить сильним мовотворчим ядром, а також потрібно наголосити на ролі наддністриянського говору у становленні та функціонуванні західноукраїнського варіанта літературної мови, що слугувало активним чинником для поширення наддністриянських діалектних рис на територію сусідніх говірок.

Мета статті полягає у виявленні фонетичних рис говірок сіл Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району Львівської області. Ці діасистеми належать до території наддністриянсько-бойківського суміжжя і вирізняються специфічними ознаками на різних мовних рівнях, які притаманні для структур сусідніх говорів.

Викладення основного матеріалу. Аналіз діалектних записів с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району Львівської області показує перевагу рис, характерних для наддністриянського говору. Бойківські діалектні ареали поширені переважно такі, які є продовженням наддністриянських діалектних конструкцій (переголос, відсутність подвоєнні в іменниках середнього роду, ствердіння кінцевих приголосних [д], [т], [ц], перехід [л] у [ў] та ін.). Можна стверджувати про подальше поширення наддністриянських ареалів та про принадлежність даних діасистем до системи наддністриянських говірок (адже діалектні особливості, які притаманні для бойківських говірок, мовленню діалектоносіїв притаманні в невеликій кількості).

Діалектні риси різних мовних рівнів с. Рибник Дрогобицького району відображені на лінгвістичних картах II тому Атласу української мови. У 1959 році науковці Дрогобицького педінституту (К. Яскевич, Д. Панчак, Я. Мусяла, Н. Флюнт, Я. Вічак, Ю. Піхоцький) та в 1964 році вчені Інституту суспільних наук у Львові (П. Приступа, Л. Григорчук) здійснили діалектологічну експедицію в с. Рибник. Okрім того П. Приступа, Л. Григорчук зібрали матеріал у населеному пункті, який знаходиться на північ від с. Рибник, – с. Залокоть (саме цей населений пункт вважають межовим між наддністрянськими та бойківськими говірками). Діалектні записи, які репрезентують ідіолект с. Рибник, представлено у збірнику текстів “Говори української мови” [3], матеріали до якого зібрали А. Залеський у 1963 році. Тексти збірника базуються на магнітофонних записах діалектного матеріалу, які опрацьовували співробітники Інституту мовознавства ім. О. Потебні, і отже, як представники іншого типу діалектного мовлення, могли уникнути певних неточностей у транскрибуванні.

Отже, аналізуючи діалектні риси різних мовних рівнів, ілюстративним матеріалом використовуватимемо сучасні діалектні записи та експедиційні дані 60 років ХХ століття. Це свідчить про елементи мовної динаміки, діалектні зміни, які відбулися в системі говірки за останні 50 - 60 років. Як зазначено вище, система бойківських говірок зазнає постійних впливів і змін унаслідок дії наддністрянських ареалів.

Аналіз діалектних текстів виявив особливості передусім на фонологічному рівні. Насамперед, однією з характерних рис є існування чи відсутність переголосу. Переголос, або перезвук, – перехід [a] (з *a, *e) після м'яких (чи колишніх м'яких) приголосних в [e], [i], [y]. [go^y 'ворен'e], [χod'um], [trийц'it], [raχуies'u], [zaŋalen'i], [y'читис'u], [w'іздиc'um], [de^v'it], [tis'ichu], [no^vchi'naies'i], [dvaŋnaiç'it], але [c' imde^vc'am'], [prih'aūs'a], [robiiç':a], [ve^vch'er'amu], [v'iç' imde^vc'am'], [nazil'vaijes'a], [mo^vreŋ'valis'a], [χход'am'c'a], [ve^vc'il':a].

Карти №45–49 (автори Д. Бандрівський (№45), А. Залеський (№46-49) II тому АУМ засвідчують форми з відсутністю перезвуку в лексемах ‘пам’ять’, ‘ягня’, ‘сажа’, ‘душа’, ‘який’, ‘пояс’, тобто після м'якого [й] та шиплячих. Варто зазначити, що південно-західна ізоглоса, що відмежовує ареал переголосу, часто закінчується на території безпосередньої близькості до аналізованого населеного пункту. Лише у словоформі ‘дев’ять’ у мовленні діалектносій говірки с. Рибник зафіксовано форму з переголосом – [de^vuit] (карта №46 II тому АУМ). Як фіксують сучасні діалектні записи, форми з переголосом та його відсутністю трапляються в мовленні одного інформатора (часто це може бути представник не лише старшого, а й середнього покоління), що свідчить про лабільність, нестатичність діалектного явища.

Отже, локалізація латеральних частин наддністрянських діалектних просторових конструкцій вказує на поступовий вплив на бойківські ареали наддністрянського діалектного обширу. На цій території можемо виявити елементи мовної динаміки у тенденції до впливу ареалу переголосу [’a] в [’e] після м'яких приголосних, шиплячих та [й]. Позиційні обмеження, тобто існування переголосу після окремих приголосних, важливі для розуміння змін у структурі мови, адже вони сигналізують про неповний вияв діалектної риси, поступовий спад тенденції.

Про переголос на території говірок південно-західного наріччя зібрано значну кількість матеріалів та зроблено його системний опис [7 : 80-139; 23 : 17-18; 11 : 32-36]. Карти АУМ як синхронний опис явища дають змогу виявити основні тенденції у функціонуванні перезвуку. А. Залеський [7 : 87], автор карт № 41-44, 46-48 про перезвук [a] > [e] після м'яких приголосних, у тому числі шиплячих та [й], не лише констатує наявність цієї риси на значній українській території, але й розглядає її з погляду функціонування в співвідношенні статичного та динамічного. Автор висловив гіпотезу про поступовий занепад перезвуку – поетапне витіснення структур з переголосом на території подільсько-наддністрянських та волинсько-наддністрянських говірок.

Отже, паралельне існування форм з переголосом та його відсутністю у говірках бойківсько-наддністрянського діалектного суміжжя свідчить про поступовий вплив наддністрянського ареалу з перезвуком на бойківській діалектні конструкції.

У мовленні діалектоносіїв с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району існує риса, характерна для бойківських говірок, – розрізnenня давніх голосних *і та *ы [рокы], [грибы], [ро^yбыли], [мы], [д'ялекты] Збереження в діалектному мовленні розрізnenня давніх голосних *і та *ы трапляється рідко, тому цікавою формою з давнім голосним *ы в слові з із невідомою для інформатора семантикою – [д'ялекты]. Часто в мовленні діалектоносіїв спостерігаємо паралельні форми з наявністю чи відсутністю розрізnenня, а також форми з [и]: [на^sки], [гри^bи], [ро^yили]. Давній звук [i] у цих позиціях для діалектного мовлення вихідців с. Новий Кропивник та с. Рибник не характерний.

І том АУМ картографує це явище на спеціальних картах – “Рефлекси давніх і та ы після губних (наголошена позиція)” (№17), “[и] в префіксі *ви-*” (№18), “[и] в іменнику *вим'я*” (№19), “Сполученнча [ки], [хи]” (№20), “Сполучення [ги]” (№21) “Рефлекси давніх і та ы (ненаголошена позиція)” (№22). Автор цих карт – Л. Григорчук. Загальний аналіз показує, що за матеріалами АУМ звуки [ы] та [i] поширені на території лемківських, закарпатських та південної частини бойківських говірок. Часткове існування форм з давнім [ы] у мовленні діалектоносіїв досліджуваної говірки можемо пояснити спорадичною збереженістю архаїчних фонетичних рис у зоні вібрацій.

Для діасистеми с. Новий Кропивник та с. Рибник характерним явищем є відсутність м'якості кінцевого приголосного [т] [д], [ц]: [шу^yмит], [зау^yйазу^yт], [пти^eтум], [трета], [гри^yмит], [сто^yйт], [н'ime^eц], [х^yлопец], [танц'уйут], [да^yтум], [хочут], [очери^eд], [ставит], [роблат], [поз^yпал'уйут], [трускавец], але [ү^yк'инц'i], а також диспалatalізація у суфіксі -ськ: [при^yморск'им], [с'іл'ской].

Карти І тому АУМ фіксують це явище на морфологічних картах – поширення форм 3 особи однини теперішнього часу дієслів II дієвідміни на прикладі лексем ‘ходити’, ‘носить’, ‘просить’ (карта №; 240, автор Я. Закревська), ареал 3 особи множини теперішнього часу дієслів I та II дієвідміни на прикладі лексем ‘ходять’, ‘носять’, ‘печуть’, ‘дають’ (карта №242, автор Я. Закревська), кореляцію твердості / м'якості приголосних фонем /t/, /ш/, /р/ подано на карті №74 (автор Я. Закревська). Щодо дієслівних форм, то і карти АУМ, і сучасні діалектні записи показують поширення на значному ареалі, куди входять і аналізовані говірки, форм із твердим кінцевим приголосним [т]. Твердість [т] у дієслівних формах 3 особи однини

та множини теперішнього часу зафіковано на території бойківських, наддністрянських, надсянських, гуцульських, подільських та частково покутсько-буковинських говірок (карти №240, 242).

Фонетична карта №74 “Кореляція твердості / м'якості приголосних фонем” (автор Я. Закревська) зону досліджуваної говірки подає як територію, для якої характерне розрізнення опозиції твердості / м'якості приголосних [т], [ц], [р].., тобто ствердіння приголосних відсутнє. Найближчою до території досліджуваної говірки є межова ізоглоса ареалу твердості [ц] у формах із суфіксом *-ець*: [*хлопець*], що охоплює значну частину говірок південно-західного наріччя. Це підтверджує карта №98 “[ц’] / [ц]” (автор Ф. Жилко), де ареал ствердіння приголосного [ц] у слова [*хлопець*], [*удобець*], [*жнець*] поширюється і на територію північно-східної Бойківщини, щоправда на території аналізованих говірок це явище на карті не зафіковано. Сучасні дані збільшують цей ареал, окрім того у мовленні діалектоносіїв зафіковано також ствердіння кінцевого приголосного [д] – [*очери^eд*].

У мовленні носіїв аналізованої говірки репрезентовано рису, яка не відображенна в АУМ на окремій карті – часткове обниження наголошених голосних переднього ряду [*ручки^e*], [*ко^eси^eй*], [*зро^eби^eти*], [*зби^eрали*], [*скри^eпка*], [*покро^eни^eти*], [*ба^eт'ки^e*], [*ро^eди^eну*], але [*на^eски*], [*старий*]. Обнижену вимову наголошеного [и] зафіковано також у діалектних текстах збірника “Говори української мови”: [*си^eна*], [*ку^eри^eлас'я*], [*ти^eфус*], але [*прийду*], [*вийду*], [*лиши^eй*] [3 : 237-238].

Методи лінгвістичної географії дозволили описати та скартографувати виявлені цієї риси. У результаті накладання позиційних виявів обниження наголошених голосних переднього ряду, зокрема [и], було сформульовано лінгвістичні характеристики ядра цього явища: послідовне обниження артикуляції [и] після задньоязикових [к], [х] та фарингального [г] – *շ'енути*, *ж'ін^eк'и^e*; передньоязикових [т], [д], [с], [з] – *ходи^eти*, *си^eвий*; шиплячих [ж], [ч], [ш] – *при^eчи^eна*, *ши^eти*; губних [б], [п], [в], [м] – *ро^eбі^eли*, *ви^eд'ити*, *ку^eни^eти*, *ме^eкати*; сонорних [л], [р], [н] – *ку^eлес'*, *ста^eрей*, *ви^eлекий*, *gra^ene^eц'и*, *кре^eвати^e*. Відповідно до визначених ознак на території, охопленій другим томом АУМ, виявлено два ядра обниження наголошених голосних переднього ряду (у волинському та східнокарпатському регіонах), що мають свою специфіку та особливості функціонування. Основною ознакою названих епіцентрів обниження є повна нейтралізація фонемної опозиції, насамперед /и/ ~ /e/, у результаті чого модифікується система наголошеного вокалізму. Нижчу частотність має зміна /e/ в /a/, яка відбувається лише на субфонемному рівні (в східнокарпатських говірках). Наголошений голосний [i] різного походження в ядрі обниження також змінює артикуляцію, а в системі вокалізму гуцульських говірок набуває вже статусу фонеми /i^j. Периферію діалектної конструкції обниження характеризує вживання паралельних структур з наявністю та відсутністю риси, а також залежність змін в артикуляції голосних від консонантного оточення (наддністрянські, східна частина бойківських, подільські, буковинські говірки) [12 : 390-398; 15 : 54-60].

Говірки населених пунктів Новий Кропивник та Рибник не належать до ареалу обниження наголошених голосних переднього ряду, а наявність цих рис у мовленні діалектоносіїв говірки свідчить про експансію наддністрянських ареалів, які є зоною відносно сильного обниження.

Мовленню інформаторів з досліджуваних населених пунктів характерна інноваційна діалектна риса – дорсально-палатальна вимова приголосних [c'], [z'], [t']: [c''im], [j̃c''o], [v'ic''im], [c''iho], [u''v'itka], [v'ic''midec'am], [zv'ip], [voc'mij], [sỹc'iði], [bliz'ko], [des'], [kolis'], [čohos'], [c''v'ixa]. Ці зміни консонантів у минулому не притаманні бойківським говіркам, але на синхронному зрізі завдяки агресивному впливу наддністрянських говірок, а також особливостями західноукраїнського варіанта літературної мови (кінець XIX – початок ХХ століття) ця особливість поширилась на значну частину території Бойківщини.

Ідіолект представників с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району репрезентує діалектна риса – часткова акомодація наголошеного голосного [a] до [o] [ka'za^y], [da'va^y], [nok'za^y], [v'ikona^y], [sto'ua^y]. Карта №50 II тому АУМ “Наголошений [a] перед ў (‘дав’, ‘записав’, ‘гавкати’)” фіксує ареал акомодації голосного [a] до [o] перед [ў] на території центральної Наддністрянщини, частково північно-східної частини бойківського ареалу. Тобто для більшості території бойківських говірок, за матеріалами лінгвістичних карт, ця риса не характерна. Проте часткову акомодацію голосного [a] до [o], за матеріалами сучасних записів, зафіксовано і на території Дрогобицького району Львівської області. Це може свідчити про розширення меж цієї риси, периферійними ареалами можна вважати мовлення с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району.

Для мовлення діалектносійв аналізованих населених пунктів характерне часткове ‘укання’, тобто наближена вимова [o] до [u] в різних позиціях: [mo^lo^yda], [do^yjciyu], [vo^ydoj], [to^yrejuvalis'a], [ko^l'adu^vati]. У результаті „укання” поле розсіювання фонеми /o/ сягає поля фонеми /u/, внаслідок чого відбувається нейтралізація фонемної опозиції – [o...o^y...u^o...u]: [kuili^e] *хати^e*, [mu^roz^c]. На карті № 55 (автор Л. Григорчук) II тому АУМ “Опозиція /o/ ~ /u/ в ненаголошених складах” показано динаміку розвитку неасимілятивного „укання” в українському діалектному просторі (удосконалений варіант карт про нейтралізацію фонемних опозицій /o/ ~ /u/, а також /e/ ~ /i/ вміщено в монографії Л. Коць-Григорчук „Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору” 17 : 80, 83].

За допомогою кольорів, штрихувань різного напрямку та кольору на карту нанесено ядро явища (говірки Наддністрянщини, західної частини наддністрянських, а також острівні ареали на території волинських говірок) та периферію цієї діалектної конструкції. Про те, що на окресленій території міститься ядро “укання”, свідчить те, що нейтралізація фонологічної опозиції /o/ ~ /u/ здійснюється в усіх позиціях, у тому числі в кінцевому відкритому ненаголошенному складі слова – [*tatu*] ‘наз. одн. ім. ‘*tato*’, [*skoru*] ‘шидко’, [*lu^sha*] ‘лоша’, [*sy^lotkij*] ‘солодкий’, [*doktyra*] ‘лікаря’, [*bat'ku*] ‘наз. одн. ім. *bатько*’. У напрямку на схід сила тенденції слабшає: частішають випадки неповної нейтралізації, вияви якої [o^y], [u^o], та позиційно обмеженої нейтралізації, отже, нейтралізації /o/ ~ /u/ в усіх позиціях, окрім кінцевих відкритих складів, у безпосередньо переднаголошених (перед складами з наголошеними [a], [o]) і післянаголошених складах – [*lu^sha*], [*voryugx*], [*mu^roz^c*], перед складами з наголошеними [a], [o] – [*lu^sha*], [*bjusula*] ‘бджола’, перед

складами з наголошеним [о] – [*су¹лоткий*], [*му¹ро²з*], або лише в окремих словах [*нашуй*] ‘нашої’. Це периферія діалектної риси. Дані карти не подають ‘укання’ на території аналізованої говірки. Проте, якщо враховувати близькість території (периферії та ядра) ‘укання’, можна стверджувати збільшення ареалу риси, адже діалектне мовлення носіїв говірок с. Новий Кропивник та с. Рибник фіксує ‘укання’ в усіх позиціях, окрім кінцевих відкритих складів.

У говірці с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району зафіксовано архаїчну фонетичну рису – збереження м’якості шиплячих приголосних, зокрема [ч’]: [*ве¹ч’ер’ати*], [*и¹ч’е*], [*крич’е¹у*], [*и¹ч’ей*], але [*з¹начит*], [*чи¹вертий*]. Ареал поширення м’якого консонанта [ч’], репрезентований словоформами ‘гончар’, ‘кричав’, ‘стирчати’, на карті II тому АУМ (№ 113 – “[ч] / [ч’]”, автор Я. Закревська) збігається з територією переголосу, оскільки фіксує у поданих лексемах не лише м’якість [ч’], а перезвук [а] до [е], [и]: [*го¹н²ч’ер*], [*кри¹че²у*], [*стир’чети*]. Тому, як свідчить АУМ, можемо вважати часткове поширення у мовленні діалектоносіїв аналізованих говірок збереження м’якості шиплячих зв’язком поширення ареалу переголосу.

Парокситонічний наголос різних частин мови: [*по¹махай*], [*беру*] ‘брати’, [*до¹жий*], [*родилас’а*], [*в’инки*] // [*в’инки*], [*при¹несемо*], [*Трускавець*'], [*мого*]. Як відомо, ядро явища повної парокситонези, за свідченням карти №134 (автор Л. Григорчук) II тому АУМ, знаходиться на території лемківських говірок. Саме на цій території існує парокситонеза у коренях слів – [*го¹лоси*], [*мороз*]. У більшості говірок південно-західного наріччя трапляється наголошування зaimenникових та діеслівних форм – [*мого*], [*т¹вого*], [*н¹рошу*], [*буду*]. Ареал досліджуваних говірок потрапляє в зону дії парокситонези в окремих словах: [*ко¹черга*], [*ко¹ч’уба*] та [*т¹руна*] (карта №134). Збереження діалектної риси на території с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району свідчить про стійкість цієї фонетичної особливості. Окрім цієї риси, у мовленні діалектоносіїв засвідчено інші типово бойківські риси, серед яких збереження рефлексів *у [*чес¹нок*].

Потрібно зауважити, що такі характерні українські діалектні риси, як обніження наголошених голосних переднього ряду, асиміляція дзвінків приголосних за глухістю – [*хл’ин*], [*ли¹шка*], парокситонічний наголос діеслівних форм та зaimenників – [*була*], [*мого*], [*т¹вого*] в мовленні вихідців з території їх поширення не тільки не зникають, а, навпаки, входять і в літературну мову вихідців з цієї території [14 : 165].

Висновки. Мовлення діалектоносіїв с. Новий Кропивник та с. Рибник Дрогобицького району свідчить про поширення території наддністрянських говірок. Адже типово наддністрянські риси (переголос, відсутність подвоєння в іменниках середнього роду, ствердіння кінцевих приголосних [д], [т], [ц], перехід [л] у [ў], протетичний приголосний [в], [й] [*во¹рати*], [*йед¹но*], обніження наголошених голосних переднього ряду, дорсально-палатальна вимова приголосних) поширені на території досліджуваного ареалу і, як свідчать діалектні записи, зберігають тенденцію до впливу на територію сусідніх говорів. Тобто на межі бойківських та наддністрянських говірок існує зона вібрацій та відбувається тривалий процес, унаслідок якого Наддністрянщина значною мірою поглинає Бойківщину з півночі окремими

діалектними рисами [16 : 119-129; 20 : 102-115, 13 : 87]. Північна межа бойківських говірок зменшується під впливом наддністрянських діалектних ареалів.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаємо в зіставленні статичних і динамічних бойківських та наддністрянських діалектних особливостей різних мовних рівнів, що дозволить з'ясувати основні тенденції впливу наддністрянських говірок на бойківські ареали.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Атлас української мови: В 3 т. – Київ: Наукова думка, 1988. – Т. II: Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. – 520 с.
2. Бандрівський Д. Говірки Підбузького району Дрогобицької області / Д. Бандрівський. – Київ, Вид-во АН УРСР, 1960. – 104 с..
3. Говори української мови. Збірник текстів. – Київ : Наукова думка, 1977. – 589 с.
4. Жилко Ф. Т. Говори української мови. – Київ : Радянська школа / Ф.Т. Жилко. 1958 . – 172 с.
5. Жилко Ф. Т. Нариси у української діалектології. посіб. для вузів / Ф. Т. Жилко. – Київ: Рад. шк , 1966. – 307 с.
6. Закревська Я. “Нариси з діалектного словотвору в ареальному аспектів / Я. Закревська.. – Київ, 1976. – 162 с.
7. Залеський А. М. Вокалізм південно-західних говорів української мови / А. Залеський. – Київ: Наукова думка, 1973. – 155 с.
8. Зілинський І. Границі бойківського говору (з картою) / І. Зілинський // Літопис Бойківщини. Ч. 10. – Самбір, 1938. – С. 75–87.
9. Зілинський І. Карта українських говорів з поясненнями / І. Зілинський // Праці Українського Наукового Інституту. – Серія Філологічна. – Варшава, 1933. – Кн. 3., Т. XIV. – 20 с. (окрема відбитка).
10. Кисілевський К. Мовні особливості наддністрянського гнізда / К. Кисілевський // Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. – Т. CLIX. – Збірник на пошану Зенона Кузелі. Нью Йорк – Париз, 1962. – С. 285–286
11. Кобилянський Б. Питання зміни а - е у східнокарпатських говорах української мови / Б. Кобилянський // Ювілейна наукова сесія, присвячена 300-річчю Львівського державного університету ім. І. Франка. Тези доповідей секції філології, журналістики та педагогіки. – Львів: Видавничий центр ЛДУ, 1961. – С. 32–36
12. Костів О. Дистрибуція обніження голосних у південно-західних говорах / О. Костів // Українська історична та діалектна лексика: Збірник наукових праць. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. – Вип. 4. – С. 390–398.
13. Костів О. Проблеми лінгвогеографії в концепції Лідії Коць-Григорчук / О. Костів // “У координатах мови”: Збірник наукових праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук. – Львів: Паіс, 2016. – С. 74–91.
14. Костів О. Сучасне діалектне мовлення з погляду динаміки / О. Костів // Вісник Львівського національного університету. Серія філологічна. – Львів: Львівський національний ун-т. – Вип. 63. – 2016. – С. 164–171ю

15. Костів О. Ядро та периферія ареалу обніження наголошеного голосного [e] в говірках південно-західного наріччя / О. Костів // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів: Львівський національний ун-т, 2003. – Вип. 30. – С. 54–60.
16. Коць-Григорчук Л. Діалектні проблеми Бойківщини / Л. Коць-Григорчук // Український діалектологічний збірник. – Київ: Довіра, 1993. – Кн. 3. – С. 119–131.
17. Коць-Григорчук Л. М. Лінгвістично-географічне дослідження українського діалектного простору / Л. М. Коць-Григорчук // Наукове товариство ім. Шевченка в Америці. Філологічна секція. Мовознавча секція. – Нью-Йорк – Львів: Вид-во НТШ, 2002. – 267 с.
18. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори / І. Матвіяс. – Київ : Наукова думка, 1990. – 168 с.
19. Пура Я. О. Говори Західної Дрогобиччини. Ч.1. / Я. Пура. – Львів: ЛДПІ, 1958. – 85 с.
20. Рабій-Карпинська С. Бойківські говірки : зб. статей / Софія Рабій-Карпинська / [ред. М. Лесів; підгот. до друку В. Пилипович]. – Перешибль, 2011. – 189 с.
21. Рудницький Я. Б. Важливіші ізофони на півночі центральної Бойківщини (з мапкою) / Я. Б. Рудницький // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С. 93–99.
22. Рудницький Я. До бойківсько-наддністрянської мовної межі/ Я. Б. Рудницький // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч. 6. – С. 9–14.
23. Шило Г. Ф. Явище переходу “е” в “а” / Г. Ф. Шило // Доповіді та повідомлення Львівського педагогічного інституту. Серія філологічна. – Львів: Вид-во ЛДУ. – 1956. – Вип. II. – С. 17–18.

REFERENCES

1. Atlas ukraïnskoї movy: V 3 t. – Kyiv: Naukova dumka, 1988. – T. II: Volyn, Naddnistranshchyna, Zakarpattia i sumizhni zemli. – 520 s.
2. Bandrivskyi D. Hovirky Pidbuzkoho raionu Drohobytskoi oblasti / D. Bandrivskyi. – Kyiv, Vyd-vo AN URSR, 1960. – 104 s..
3. Hovory ukraïnskoї movy. Zbirnyk tekstiv. – Kyiv : Naukova dumka, 1977. – 589 s.
4. Zhylko F. T. Hovory ukraïnskoї movy. – Kyiv : Radianska shkola / F.T. Zhylko. 1958. – 172 s.
5. Zhylko F. T. Narysy u ukraïnskoї dialektolohii. posib. dlia vuziv / F. T. Zhylko. – Kyiv: Rad. shk., 1966. – 307 s.
6. Zakrevska Ya. “Narysy z dialektnoho slovotvoru v arealnomu aspektiv. / Ya. Zakrevska.. – Kyiv, 1976. – 162 s.
7. Zaleskyi A. M. Vokalizm pvideno-zakhidnykh hovoriv ukraïnskoї movy / A. Zaleskyi. – Kyiv: Naukova dumka, 1973. – 155 s.
8. Zilynskyi I. Hranytsi boikivskoho hovoru (z kartoiu) / I. Zilynskyi // Litopys Boikivshchyny. Ch. 10. – Sambir, 1938. – S. 75–87.

9. *Zilynskyi I.* Karta ukraїnskykh hovoriv z poiasnenniamy / I. Zilynskyi // Pratsi Ukrainskoho Naukovoho Instytutu. – Seria Filolohichna. – Varshava, 1933. – Kn. 3., T. XIV. – 20 s. (okrema vidbytka).
10. *Kysilevskyi K.* Movni osoblyvosti naddnistrianskoho hnizda / K. Kysilevskyi // Zapysky Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka. – T. SLIKh. – Zbirnyk na poshanu Zenona Kuzeli. Niu York – Paryzh, 1962. – S. 285–286.
11. *Kobylianskyi B.* Pytannia zminy a - e u skhidnokarpatskykh hovorakh ukraїnskoi movy / B. Kobylianskyi // Yuvileina naukova sesiia, prysviachena 300-richchiu Lvivskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka. Tezy dopovidei sektsii filolohii, zhurnalistyky ta pedahohiky. – Lviv: Vydavnychiy tsentr LDU, 1961. – S. 32–36.
12. *Kostiv O.* Dystrybutsiia obnyzhennia holosnykh u pivdenno-zakhidnykh hovorakh / O. Kostiv // Ukrainska istorychna ta dialektna leksyka: Zbirnyk naukovykh prats. – Lviv: Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NANU, 2003. – Vyp. 4. – S. 390–398.
13. *Kostiv O.* Problemy linhvoheohrafii v kontseptsii Lidii Kots-Hryhorchuk / O. Kostiv // “U koordynatakh movy”: Zbirnyk naukovykh prats na poshanu profesora Lidii Kots-Hryhorchuk. – Lviv: Pais, 2016. – S. 74–91.
14. *Kostiv O.* Suchasne dialektne movlennia z pohliadu dynamiky / O. Kostiv // Visnyk Lvivskoho natsionalnogo universytetu. Seria filolohichna. – Lviv: Lvivskyi natsionalnyi un-t. – Vyp. 63. – 2016. – S. 164–171.
15. *Kostiv O.* Yadro ta peryferiia arealu obnyzhennia naholoshenoho holosnoho /e/ v hovirkakh pivdenno-zakhidnogo narichchia / O. Kostiv // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria filolohichna. – Lviv: Lvivskyi natsionalnyi un-t, 2003. – Vyp. 30. – S. 54–60.
16. *Kots-Hryhorchuk L.* Dialektni problemy Boikivshchyny / L. Kots-Hryhorchuk // Ukrainskyi dialektolohichnyi zbirnyk. – K.: Dovira, 1993. – Kn. 3. – S. 119–131.
17. *Kots-Hryhorchuk L. M.* Linhvistchno-heohrafichne doslidzhennia ukraїnskoho dialektnoho prostoru / L. M. Kots-Hryhorchuk // Naukove tovarystvo im. Shevchenka v Amerytsi. Filolohichna sektsiia. Movoznavcha sektsiia. – Niu-York – Lviv: Vyd-vo NTSh, 2002. – 267 s.
18. *Matviias I. H.* Ukrainska mova i yii hovory / I. Matviias. – Kyiv : Naukova dumka, 1990. – 168 s.
19. *Pura Ya.* Hovory Zakhidnoi Drohobychchyny. Ch.1. / Ya. Pura. – Lviv: LDPI, 1958. – 85 s.
20. *Rabii-Karpynska S.* Boikivski hovirky : zb. statei / Sofiia Rabii-Karpynska / [red. M. Lesiv; pidhot. do druku V. Pylypovych]. – Peremyshl, 2011. – 189 s.
21. *Rudnytskyi Ya. B.* Vazhlyvishi izofony na pivnochti tsentralnoi Boikivshchyny (z mapkoiu) / Ya.B. Rudnytskyi// Litopys Boikivshchyny. – Sambir, 1938. Ch.10. – S. 93–99.
22. *Rudnytskyi Ya.* Do boikivsko-naddnistrianskoi movnoi mezhi/ Ya. B. Rudnytskyi // Litopys Boikivshchyny. – Sambir, 1935. – Ch. 6. – S. 9–14.
23. *Shylo H. F.* Yavyshche perekhodu “e” v “a” / H. F. Shylo // Dopovidi ta povidomlennia Lvivskoho pedahohichnogo instytutu. Seria filolohichna. – Lviv: Vyd-vo LDU. – 1956. – Vyp. II. – S. 17–18.

доопрацьована 30. 06. 2018
прийнята до друку 15. 08. 2018

BOYKO AND UPPER DNIESTRIAN DIALECTAL BOUNDARY (PHONETIC PECULIARITIES)

Oksana Kostiv

*Ivan Franko National University of Lviv,
Ivan Kovalyk department of Ukrainian language,
Universytets'ka 1/234. 79001, str., Lviv, Ukraine
tel.: (0 322) 239 47 17
e-mail okkostiv@gmail.com*

Areal of interdialectal contacts (mixing, transfer, vibrations) illustrates dynamics of the language, active mutual penetration of dialectal features of neighbouring subdialects. Of utmost interest is the problem of dialectal stability and movement of features at different language layers. Topicality of the research lies in identification of the degree of phonetic features dynamics in the territory of Boyko and Upper Dniestrian dialectal boundary and marking the northern boundary of Boykivshchyna (Boyko region). Records of dialectal materials made by the 2-year students of the Philology Department of the Lviv Ivan Franko National University in the village Novyi Kropyvnyk and Rybnyk in Drohobych district of Lviv region in July 2017 served as the materials of the research. These particular settlements are situated in the territory of Boyko and Upper Dniestrian boundary, i.e. northern boundary of Boyko areal. The influence of Upper Dniestrian subdialects can be explained by the fact that it is Upper Dniestrian region that can be considered a powerful language-shaping area. Also it is necessary to stress the role of Upper Dniestrian subdialect in establishment and functioning of Western Ukrainian variant of literary language which was an important factor for spreading of Upper Dniestrian dialectal features to the territories of neighbouring subdialects.

Analysis of dialectal features of Novyi Kropyvnyk and Rybnyk features in Drohobych district of Lviv region shows dominance of features peculiar for Upper Dniestrian subdialect. Mainly those Boyko dialectal areals are spread that show continuation of Upper Dniestrian dialectal construction (pereholos (transition from [a] to [e] after palatal consonants), absence of doubling in neutral nouns, dorsal and palatal pronunciation of consonants, lowering of front vowels under stress, hardening of consonants at the end of the word [л], [т], [ц], transfer of [л] in [ў] etc.). Typical Boyko features are fixed less frequently – differentiation of ancient vowels *и and *ы, paroxitonesis of root morphemes, partial preservation of soft fricatives. One can talk about further spread of Upper Dniestrian areals and belonging of these diasystems to the system of Upper Dniestrian subdialect. It means that on the boundary of Boyko and Upper Dniestrian subdialects there is a vibration zone and there is a long-lasting process which results in Upper Dniestrian region taking over Boykivshchyna from the north with separate dialectal features.

Key words: linguogeography, subdialect, diasystem, phonetic features, vibration zone, dialectal boundary.